

Raport de monitorizare

Elemente de propagandă, manipulare informațională și încălcare a normelor deontologiei jurnalistice în spațiul mediatic autohton

1 octombrie 2018 - 31 decembrie 2018

Raportul este posibil datorită ajutorului generos al poporului american, oferit prin intermediul Agenției SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția USAID sau a Guvernului SUA.

INFORMAȚII GENERALE

În perioada 1 octombrie - 31 decembrie 2018, Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) a monitorizat 12 instituții media - portaluri de știri și posturi TV - pentru a identifica dacă în materialele jurnalistice difuzate se conțin încălcări ale normelor deontologice și elemente de manipulare informațională. A fost analizat modul în care acestea reflectă evenimentele de interes public din domeniile politici, economic, extern și altele, și dacă respectă normele profesionale și etice, precum verificarea informațiilor din câteva surse, pluralismul de opinii, asigurarea echilibrului în cazul știrilor conflictuale etc. Astfel, raportarea la Codul Deontologic și la lucrările științifice de referință a permis identificarea unor procedee și tehnici de manipulare informațională.

La realizarea analizei am pornit de la premisa potrivit căreia știrile sunt principalul produs media din care oamenii se informează asupra actualității în viața lor de zi cu zi. Motiv din care, indiferent de convingerile și simpatiile proprietarilor redacțiilor în chestiuni politice sau economice, știrile trebuie să conțină în exclusivitate fapte și nu opinii ale jurnaliștilor, trebuie să fie scrise într-un limbaj neutru și accesibil, și să reflecte cât mai fidel realitatea, cu respectarea echilibrului surselor.

Scopul monitorizării:

Monitorizarea s-a făcut cu scopul de a stabili dacă, în abordarea subiectelor de interes public, mass-media respectă deontologia profesională și folosesc tehnici de manipulare. Mai cu seamă, am urmărit să identificăm greșelile comise de jurnaliști (cu intenție sau fără) la relatarea faptelor, astfel încât studiile de caz și rapoartele de monitorizare să aibă un rol instructiv. Un alt scop este să contribuim la sporirea vigilenței consumatorilor de presă față de riscurile informării din surse nesigure. Monitorizarea îi ajută pe consumatori să înțeleagă în ce mod presa poate manipula și să poată distinge între un produs jurnalistic manipulator și altul ce reflectă echidistant realitatea.

Criteriile de selectare a instituțiilor de presă monitorizate:

- Aria de acoperire - națională;
- Limba - română și rusă;
- Impactul - tirajul și auditoriul.

Audiovizual: TV Moldova 1, Publika TV, Canal 2, Accent TV, NTV Moldova, Jurnal TV, TV8, PRO TV Chișinău.

Presa online: Noi.md, Sputnik.md, Kp.md, Unimedia.info.

Metodologie: Au fost selectate evenimentele de interes public major din domeniile politic, economic și social care au avut loc în perioada monitorizării și a fost analizată modalitatea în care aceste evenimente au fost reflectate în media. Au fost analizate limbajul și imaginile folosite de jurnaliști, modul de selectare a evenimentelor pentru reflectare, corectitudinea citării surselor și tonalitatea expunerii prin prisma Codului Deontologic al Jurnalistului¹, a ghidurilor și recomandărilor în domeniul presei responsabile și de calitate², dar și a noțiunilor de **manipulare** și **propagandă**, așa cum sunt definite acestea în Dicționarul de Sociologie³.

Manipularea este definită ca: „Acțiunea de a determina un actor social (persoană, grup, colectivitate) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului, iar nu cu interesele sale, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune, care distorsionează intenționat adevărul, lăsând impresia libertății de gândire și de decizie. Spre deosebire de influența de tipul convingerii raționale, prin **manipulare** nu se urmărește înțelegerea mai corectă și mai profundă a situației, ci inculcarea unei înțelegeri convenabile, recurbându-se la inducerea în eroare cu argumente falsificate, cât și la apelul la palierele emoționale non-raționale”.

Propaganda: „Activitatea sistematică de transmitere, promovare sau răspândire a unor doctrine, teze sau idei de pe pozițiile unei anumite grupări sociale și ideologii, în scopul influențării, schimbării, formării unor

¹ Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova, http://consiliuldepresa.md/fileadmin/fisiere/documente/cod_d_rom.pdf

² Ghid de stil cu norme etice pentru jurnaliști, API, http://www.unicef.org/moldova/Ghid_Etica_Jurnalist_RO.pdf

³ Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, Dicționar de Sociologie, București, 1998, p. 332, p. 457.

<http://vignette4.wikia.nocookie.net/nccmn/images/1/1c/Dictionar-de-Sociologie-Catalin-Zamfir-Lazar-Vlasceanu.pdf/revision/latest?cb=20150813042511&path-prefix=ro>

concepții, atitudini, opinii, convingeri sau comportamente. Propaganda se realizează astfel, încât să ducă la realizarea scopurilor și intereselor grupului pe care îl servește, neexistând o propagandă neutrală valoric sau obiectivă”.

Principalele subiecte monitorizate în perioada 1 octombrie 2018 - 31 decembrie 2018 au fost:

- Reținerea și prima ședință de judecată în cazul lui Gheorghe Petic, președintele Organizației Teritoriale (OT) Ungheni a PPDA (12 octombrie 2018);
- Adunarea Partidului Democrat din Moldova (PDM) „Pentru Moldova” (21 octombrie 2018);
- Constituirea Blocului electoral „Mișcarea ACUM” (3 noiembrie 2018);
- Raportul „Auștrevičius” și Rezoluția Parlamentului European (PE) cu privire la implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană (13-14 noiembrie 2018);
- Anunțul Partidului Liberal (PL) de a participa la alegerile parlamentare alături de Blocul electoral ACUM (16 decembrie 2018).

I. TENDINȚE GENERALE

Datele monitorizării relevă faptul că jurnaliștii de la unele instituții media monitorizate continuă să scrie știrile, comițând abateri de la normele deontologice. Au fost identificate atât elemente caracteristice practicilor de propagandă și manipulare informațională, cât și încălcări ale Codului Deontologic al Jurnalistului, între care:

Etichetarea - Canal 2 (Reținerea lui Gheorghe Petic); Publika TV (Constituirea Blocului electoral „Mișcarea ACUM”); Publika TV și Canal 2 (Decizia PL de a participa la alegerile parlamentare alături de Blocul electoral ACUM);

Prezentarea/Trunchierea selectivă a faptelor, opiniilor și declarațiilor - Kp.md (Reținerea lui Gheorghe Petic); Canal 2 și Jurnal TV (Adunarea PDM „Pentru Moldova”); Publika TV (Constituirea Blocului electoral „Mișcarea ACUM”); Publika TV și Moldova 1 (Raportul „Auștrevičius” și Rezoluția PE);

Lipsa dreptului la replică - Canal 2 și Unimedia.info (Reținerea lui Gheorghe Petic); Moldova 1 (Adunarea PDM „Pentru Moldova”); PRO TV Chișinău, Jurnal TV și Kp.md (Constituirea Blocului electoral „Mișcarea ACUM”); PRO TV Chișinău și Jurnal TV (Decizia PL de a participa la alegerile parlamentare alături de Blocul electoral ACUM);

Amestec dintre fapte și opinii - Canal 2 și Sputnik.md (Reținerea lui Gheorghe Petic); PRO TV Chișinău, Moldova 1 și Jurnal TV (Adunarea PDM „Pentru Moldova”); Publika TV și Sputnik.md (Constituirea Blocului electoral „Mișcarea ACUM”); Publika TV, Canal 2 și Noi.md (Decizia PL de a participa la alegerile parlamentare alături de Blocul electoral ACUM);

Prezentarea unor opinii și/sau declarații drept adevăruri de ultimă instanță - Canal 2 (Reținerea lui Gheorghe Petic);

Trimitere la surse imposibil de verificat - Sputnik.md (Reținerea lui Gheorghe Petic); Canal 2 (Adunarea PDM „Pentru Moldova”); Kp.md (Constituirea Blocului electoral „Mișcarea ACUM”);

Răspândirea unei informații sau declarații false - Canal 2 (Adunarea PDM „Pentru Moldova”);

Generalizarea - Canal 2 și TV8 (Adunarea PDM „Pentru Moldova”); Jurnal TV (Constituirea Blocului electoral „Mișcarea ACUM”); Kp.md (Raportul „Auștrevičius” și Rezoluția PE);

Ironie - PRO TV Chișinău (Adunarea PDM „Pentru Moldova”); Publika TV, Canal 2 și Noi.md (Decizia PL de a participa la alegerile parlamentare alături de Blocul electoral ACUM);

Sugestia - Kp.md (Reținerea lui Gheorghe Petic); Publika TV și Jurnal TV (Adunarea PDM „Pentru Moldova”); Sputnik.md (Constituirea Blocului electoral „Mișcarea ACUM”);

Omisiunea - NTV Moldova, Accent TV, Sputnik.md (Adunarea PDM „Pentru Moldova”; Decizia PL de a participa la alegerile parlamentare alături de Blocul electoral ACUM); NTV Moldova, Accent TV, Noi.md și Canal 2 (Constituirea Blocului electoral „Mișcarea ACUM”); NTV Moldova, Accent TV și Canal 2 (Raportul

„Auštrevičius” și Rezoluția PE); TV8 (Decizia PL de a participa la alegerile parlamentare alături de Blocul electoral ACUM);

Estomparea - Publika TV și Moldova 1 (Raportul „Auštrevičius” și Rezoluția PE);

Dezechilibrul surselor - Sputnik.md (Constituirea Blocului electoral „Mișcarea ACUM”);

Tehnica dușmanului (intern și/sau extern) - Publika TV (Adunarea PDM „Pentru Moldova”; Constituirea Blocului electoral „Mișcarea ACUM”);

Tehnica informației prioritare - Publika TV (Raportul „Auštrevičius” și Rezoluția PE);

Tehnica/mitul „Salvatorului național” (Mesia) - Canal 2 și Publika TV (Adunarea PDM „Pentru Moldova”); Publika TV (Constituirea Blocului electoral „Mișcarea ACUM”);

Manipularea prin intermediul imaginilor video și/sau al coloanei audio - Canal 2 (Reținerea lui Gheorghe Petic); Canal 2, Publika TV și Moldova 1 (Adunarea PDM „Pentru Moldova”);

Transferul de imagine negativă - Canal 2, Sputnik.md și Kp.md (Reținerea lui Gheorghe Petic).

II. ANALIZA DATELOR

Subiectul 1. Reținerea și prima ședință de judecată în cazul lui Gheorghe Petic, președintele Organizației Teritoriale (OT) Ungheni a PPDA

***Context:** La 12 octombrie 2018, Gheorghe Petic, membru PPDA și fost angajat al Poliției de Frontieră a Republicii Moldova, a fost reținut de către reprezentanții Inspectoratului de Poliție Ungheni. El a filmat momentul reținerii și l-a plasat pe pagina sa de Facebook. A doua zi, prin intermediul unui comunicat de presă și al unei înregistrări video, Inspectoratul General de Poliție a declarat că bănuitul este acuzat de viol și a fost reținut pentru 72 de ore. Luni, 15 octombrie, în cadrul unei ședințe de judecată, Gheorghe Petic a fost plasat în arest pentru 20 de zile în izolatorul din Bălți.*

Concluzie generală: Reținerea și prima ședință de judecată în cazul lui Gheorghe Petic, președintele OT Ungheni a PPDA, au fost tratate diferențiat în presa monitorizată. În timp ce posturile de televiziune **NTV Moldova**, **Accent TV** și **Moldova 1** au ignorat subiectul în cauză, **Kp.md**, **Canal 2** și **Publika TV** au insistat pe apartenența politică a celui bănuțit.

Canal 2 a difuzat [o știre în deschiderea buletinului informativ din 13 octombrie](#). Informația a fost prezentată într-un mod tendențios și cu mai multe încălcări ale normelor deontologice:

- **Prezentarea unei informații ca un adevăr verificat**, fără a indica sursa acelor declarații: „*O femeie de 31 ani a fost violată în propriul apartament. S-a întâmplat ieri în plină zi la Ungheni*”;
- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „*Citat de portalul Unimedia.info, avocatul lui Petic declară că liderul PPDA de la Ungheni pledează nevinovat. Apărătorul nu a negat existența unui raport sexual între clientul lui și pretinsa victimă*”. De facto, **Canal 2 a manipulat declarațiile avocatului din oficiu**, deoarece nici în interviul publicat de Unimedia.info, nici în știrea Canal 2 avocatul nu spune vreodată ceva care să poată fi interpretat de reporterii acestui post de televiziune precum că „*...apărătorul nu a negat existența unui raport sexual între clientul lui și pretinsa victimă*”;
- **Manipularea prin context, deoarece jurnaliștii au insistat pe apartenența politică a bănuțitului.** Ori de câte ori a fost menționat numele lui Gheorghe Petic, era evidențiată apartenența politică a acestuia: „*liderul PPDA de la Ungheni*”;
- **Lipsa dreptului la replică.** La momentul publicării știrii (13 octombrie) existau deja imagini video cu reținerea lui Petic, precum și declarațiile sale publice (plasate pe 12 octombrie de către acesta pe Facebook), însă **Canal 2** nu le-a folosit în știrea proprie;
- **Manipularea prin imagini.** Când vorbea despre Gheorghe Petic și „viol”, **Canal 2** a folosit în câteva rânduri imagini cu acesta alături de Andrei Năstase, liderul PPDA. Astfel, televiziunea a încercat să facă un **transfer de imagine negativă** de la Petic - bănuțit de viol - către Năstase, lider politic și președinte PPDA.

Publika TV a încercat să creioneze un adevărat scenariu de film în cazul dat, anunțând subiectul printr-o știre succintă (teaser) pe platforma online, pentru provocarea interesului, însă fără a menționa numele bănuitului. În următoarea zi, informația a fost prezentată în două reprize. Astfel, la sfârșitul zilei de 12 octombrie, **Publika TV** a publicat [o știre](#) doar pe platforma online („Caz șocant în orașul Ungheni. O femeie de 31 de ani a fost violată”), iar în 13 octombrie televiziunea a difuzat [o altă știre](#) („DETALII NOI în cazul femeii din Ungheni care A FOST VIOLATĂ de un bărbat în propria casă. Precizările Poliției (AUDIO)”), în care a pus accentul pe înregistrarea apelului telefonic al victimei la serviciul de urgențe 112. După știrea cu declarațiile presupusei victime, în seara aceleiași zile a apărut [o nouă știre](#) („Cine este principalul suspect în cazul femeii violate din Ungheni”), în care s-a dat și numele suspectului, și s-a insistat masiv pe apartenența politică a lui Petic. Astfel, prin oferirea unor informații parțiale și prin reținerea unor detalii pentru știri ulterioare (deși numele bănuitului se știa încă din a doua parte a zilei de 12 octombrie), **Publika TV a creat un suspans artificial** (inclusiv prin subiectul sensibil al tematicii: violul), pentru ca să crească intriga și să creeze așteptări sporite din partea consumatorilor media. La nivel tehnic, **Publika TV** a inclus pe fundalul sonor al reportajului elemente audio (muzică), astfel că știrea manipulează prin accentuarea fricii victimei și, respectiv, speculează pe emoțiile publicului. Totodată, **Publika TV** a folosit și imagini video montate (alb-negru/color, alternându-se) care la fel au rolul de a accentua elementul tragic al știri. Utilizarea unor asemenea tehnici în știri contravine principiilor etice și profesionale ale jurnalismului obiectiv, factologic. De asemenea, prin aceste procedee s-a încercat acreditarea convingerii că persoana dată este confirmată deja drept „violator”, neglijând principiul de prezumție a nevinovăției. În rest, **Publika TV** a reflectat subiectul în același mod ca și **Canal 2**, folosind aceleași imagini, surse și scenariu.

Pe 13 octombrie 2018, **Sputnik.md** a publicat [o știre](#) la subiectul monitorizat. Portalul online a pus accentul pe declarațiile victimei din înregistrarea apelului telefonic la 112 (înserând și fișierul video cu înregistrarea în cauză). Totodată, portalul a insistat mai degrabă pe detaliile senzaționale, decât pe faptele propriu-zise, cu încălcarea mai multor norme deontologice, printre care:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „...Femeia de 31 de ani pare foarte afectată, iar operatoarea de la 112 încearcă să o liniștească pentru a afla mai multe detalii... Victima aproape că plânge și povestește cu greu ce i s-a întâmplat cu doar 15 minute înainte de a telefona pentru a cere ajutor”;
- **Manipulare prin intermediul titlului, a calificativelor și a imaginii folosite:** „Detalii îngrozitoare în cazul violului de la Ungheni: Victima face dezvăluiri șocante”;
- **Prezentarea unor informații neverificate și trimiterea la surse imposibil de verificat:** „Totodată, în cadrul cauzei penale există imagini de la o cameră de supraveghere care confirmă prezența persoanei bănuite în blocul în care locuiește victima, la ora când s-ar fi produs incidentul reclamat”.

Kp.md, în perioada 12-15 octombrie, a publicat trei materiale la subiectul monitorizat, două dintre care au anunțat [reținerea lui Gheorghe Petic](#) și [detaliile din cazul anchetei oferite de poliție](#). În ambele texte, **Kp.md** a insistat masiv pe apartenența politică a bănuitului și a folosit aceeași poză - Gheorghe Petic alături de Andrei Năstase -, făcând un **transfer de imagine negativă** din adresa bănuitului (și a faptei ce e i se incriminează) către liderul PPD, Andrei Năstase. [A treia știre](#) publicată de **Kp.md** a admis mai multe încălcări ale normelor deontologice, dar și folosirea unor tehnici de manipulare, printre care:

- **Manipulare prin titluri și transfer de imagine negativă:** „Maia Sandu cere eliberarea bărbatului, acuzat de violul unei tate care are un copil de doi ani” („Maia Санду требует освобождения мужчины, обвиняемого в изнасиловании мамы двухлетнего ребенка”). În primul rând, **Kp.md** a manipulat prin faptul că a atribuit aceste declarații Maiei Sandu, dar nu PAS, ca partid politic. Or, declarațiile citate sunt extrase din comunicatul PAS. În al doilea rând, prin formularea și expresiile folosite (**alăturarea unor termeni sensibili:** „viol”, „mamă”, „copil de doi ani”) s-a amplificat gravitatea faptei imputate bănuitului. Totodată, Maia Sandu, implicit, este prezentată drept potențial **dușman intern**, deoarece în calitatea ei de politiciană cere achitarea unui bănuit în cazul unei crime grave (viol). Astfel, Kp.md dă de înțeles că Maia Sandu tolerează sau consideră acceptabile astfel de încălcări (**tehnica sugestiei**).
- **Trunchiere declarației PAS (Maia Sandu).** Declarația în care PAS solicita să fie oprite intimidările pe baza criteriilor politice nu a fost publicată integral și nici citate concrete din ea nu s-au dat. Dimpotrivă, au fost publicate anumite parafrazări incomplete, fără ca acestea să fie incluse în context. În plus, deși titlul anunță că este o știre despre declarația PAS/Maia Sandu, în text sunt oferite mai

curând detaliile cazului și opinia poliției, citată direct și integral. Acest fapt poate fi calificat drept un **dezechilibru al surselor**.

[În buletinul principal de știri din 12 octombrie](#) al **TV8**, reportajul despre reținerea lui Gheorghe Petic a fost difuzat primul, reflectând informația în mod neutru și echidistant. **PRO TV Chișinău** a reflectat reținerea lui Gheorghe Petic [în buletinul din 13 octombrie](#), cu o știre complexă, care a inclus dreptul la replică pentru toate părțile vizate, iar **Jurnal TV** a difuzat două știri neutre [în buletinul din 12 octombrie](#) și în [cel din 15 octombrie](#), accentuând că acesta a fost arestat preventiv pentru 20 de zile.

Unimedia.info a publicat 11 știri despre subiectul monitorizat, tratându-l multilateral, în mod neutru și echidistant. Singura abatere de la normele deontologice, admisă de Unimedia.info [în una dintre știri](#), a fost **neasigurarea dreptului la replică pentru persoanele acuzate** de alte surse (Ministrul Afacerilor Interne, Alexandru Jizdan). Portalul **Noi.md** a publicat trei știri la subiectul monitorizat, toate preluate de la alte instituții media (**Agora.md** și **TV8**).

NTV Moldova, **Accent TV** și **Moldova 1** nu au reflectat subiectul în niciunul dintre buletinele de știri din perioada 12-16 octombrie.

Subiectul 2. Adunarea Partidului Democrat din Moldova (PDM) „Pentru Moldova”

Context: La 19 octombrie 2018, Partidul Democrat din Moldova (PDM) a anunțat, [prin intermediul unui comunicat de presă](#), că va organiza pe 21 octombrie, în Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău (PMAN), „un eveniment politic la care vor participa membri și simpatizanți ai partidului din toată țara”, pe care l-a intitulat „Adunarea Națională PDM - Pentru Moldova”.

Concluzie generală: **Publika TV** și **Canal 2** au relatat despre Adunarea Națională „PDM pentru Moldova” (sintagma folosită de organizatori) prin materiale partizane, de natură electorală, care au ajuns să ocupe până la jumătate din totalul de emisie al buletinelor informative. În același timp, **NTV Moldova**, **Accent TV** și **Sputnik.md** au omis complet evenimentul. **Jurnal TV** a reflectat mitingul PDM dintr-o perspectivă mai mult negativă. Asemenea abordări diametral opuse (reflectarea masivă sau ignorarea anumitor subiecte) au confirmat constatările rapoartelor de monitorizare anterioare privind angajamentul, simpatia sau antipatia instituțiilor media față de anumiți politicieni și partide politice.

Canal 2 a difuzat trei reportaje despre mitingul Partidului Democrat din Moldova (PDM), cu un timp de emisie de peste zece minute, adică aproape jumătate din totalul [buletinului de știri din 21 octombrie](#). Evenimentele au fost prezentate tendențios și pe un ton exclusiv favorabil pentru PDM și reprezentanții acestuia. Postul TV a relatat evenimentul mai mult ca pe o activitate cu caracter electoral, prezentatoarea și reporterii **Canal 2** vorbind cu patos și în termeni elogioși la adresa organizatorilor: „Viitor sigur acasă”; „Oamenii care au venit din toate colțurile țării spun că au ales să fie alături de cei care au reușit să schimbe lucrurile în bine în țara lor”; „...eveniment grandios desfășurat astăzi în centrul Capitalei”. **Canal 2** a făcut uz de:

- **Tehnica de manipulare a Salvatorului Național sau „Mesia”.** PDM a fost prezentat drept singurul partid care a contribuit la dezvoltarea Republicii Moldova „...în ultimii 27 de ani”, la implementarea reformelor și la bunăstarea populației acestei țări;
- **Trimiterea la surse imposibil de verificat.** „Aproximativ 100 de mii de oameni din întreaga țară, membri și simpatizanți ai PDM, au venit astăzi în capitală la Adunarea Națională, PDM - Pentru Moldova”;
- **Manipularea prin intermediul imaginilor video.** Imaginile video de la eveniment au fost montate în asemenea mod, încât să susțină afirmațiile organizatorilor privind numărul mare al participanților. Astfel, au fost publicate doar imagini video filmate oblic, sub un unghi ce amplifică perspectiva mulțimii adunate. De remarcat că la alte manifestații, organizate de către partidele de opoziție sau la protestele contra guvernării, **Canal 2**, de cele mai multe ori, a prezentat imaginile video ale mulțimii filmate perpendicular cu drona de la înălțime - în asemenea imagini, de regulă, mulțimile de oameni arată mai puțin numeroase;
- **Selectarea părținitoarea a declarațiilor și opiniilor.** Toate declarațiile surselor **Canal 2** conțineau impresii favorabile de la eveniment și opinii pozitive referitoare la situația din Republica Moldova;

- **Generalizare:** „Diaspora apreciază schimbările din ultima perioadă din Moldova. Conașionalii noștri stabiliți cu traiul în străinătate au trimis mesaje de susținere a Adunării Naționale PDM - Pentru Moldova”. **Canal 2** a dat de înțeles că toată diaspora și cei care sunt peste hotare susțin PDM și politica acestui partid, ceea ce este **un fals** și o **generalizare** pe seama unei întregi categorii. În astfel de cazuri, pentru o informare corectă și obiectivă, instituțiile media sunt obligate să dea dovadă de mai multă precizie în exprimare, nuanțând în „unii reprezentați ai...”, „câțiva...”, „anumiți...”.

Publika TV a publicat pe website-ul său zece materiale la subiectul monitorizat. Informația și imaginile video au fost, cu mici excepții, identice cu cele de la **Canal 2**, singura diferență fiind numărul de materiale: **Canal 2** a comasat informațiile în trei știri de tip reportaj, în timp ce **Publika TV** le-a secționat în zece materiale (inclusiv o știe de ansamblu, care la fel le-a comprimat pe toate la un loc). Pe lângă abaterile și tehnicile de manipulare folosite de **Canal 2**, jurnaliștii **Publika TV** au mai admis:

- **Manipulare prin intermediul imaginilor video.** Când mulțimea se strângea și mergea la pas spre PMAN, s-a filmat perpendicular, pentru a sugera acțiune și a prezenta un tablou mai mare, cu mai mult impact. Însă din momentul când toți au ajuns în PMAN, s-au difuzat doar imagini filmate sub unghi, iar perpendicular - doar la o înălțime mică, lângă scenă. Accentul a fost pus pe locurile cu o densitate mai mare a participanților, creând impresia că la Adunare au venit sute de mii de oameni și confirmând astfel cele susținute de reporteri: „Evenimentul de astăzi a adunat oamenii din întreaga țară și a fost unul de amploare”;
- **Tehnica de manipulare a dușmanului intern/Sugestia.** **Publika TV** a menționat că există anumite entități politice care nu doresc ca Republica Moldova să facă progrese: „Democrații și-au exprimat regretul că unii politicieni pun interesele partidului mai presus de cele ale oamenilor”, implicat sugerând că PDM este singurul partid care se luptă cu aceste forțe politice obscure (**tehnica de manipulare a Salvatorului Național**).

PRO TV Chișinău a inclus știrile despre mitingul PDM la începutul **buletinului informativ**, reflectând detaliat evenimentul și inserând diverse opinii ale participanților, dar și ale organizatorilor. Totuși, în unele situații, reporterii au reflectat anumite detalii pe **o notă ironică la adresa PDM:** „Partidul Democrat a ocupat astăzi centrul capitalei și a paralizat circulația pe mai multe străzi, ca să-și sonorizeze reușitele și să facă promisiuni ce păreau a fi electorale”; „O manifestație ca un spectacol a fost organizată astăzi în centrul orașului”. Asemenea afirmații din partea jurnaliștilor pot fi considerate drept **amestec al faptelor cu opinia**.

TV8 a difuzat știrile despre Adunarea PDM în a doua parte a **buletinului din 22 octombrie 2018**. Prima știre a fost despre evenimentul propriu zis, iar a doua - despre limitarea accesului unor jurnaliști la reflectarea mitingului PDM. **TV8** a reflectat mitingul în detalii, oferind o diversitate de opinii, însă a ales să deschidă știrea cu **prezentarea opiniilor, abia după aceasta urmând faptele**. Astfel de tehnici, deși nu contravin eticii jurnalistice, pot să schimbe firul logic al știrii, care trebuie să ofere mai întâi fapte și ulterior interpretări sau opinii. De exemplu, prima știre a început astfel: „Mitingul PDM a fost un eveniment electoral și mai mult forțat, pentru că mai multă lume ar fi venit în mod organizat la manifestație. De această părere este analistul Arcadie Barbăroșie”. În plus, **TV8** a mai admis și un caz de **generalizare:** „Miting PDM - Înainte de alegeri. Experții califică evenimentul drept unul electoral, cu mulțimea transportată organizat” (burtiera știrii); „Între timp, analiști consideră că evenimentul a avut tentă electorală...”.

În **buletinul informativ de la Moldova 1**, știrea despre Adunarea PDM a fost a doua. Televiziunea publică a reflectat informația din perspectiva PDM, selectând exclusiv opiniile și părerile celor care susțin agenda și programul politic al partidului de guvernământ. De asemenea, **Moldova 1** a difuzat masiv declarațiile liderilor PDM (care au constituit aproximativ o treime din știre). Din postura de sursă, premierul Pavel Filip a adus învinuiri la adresa partidelor de opoziție, iar reporterii Televiziunii naționale **nu le-au oferit acestora din urmă dreptul la replică/opinie**. De asemenea, **Moldova 1** a recurs la:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „...adunarea a fost tulburată de un grup de protestatari”;
- **Manipulare prin intermediul imaginilor video.** **Moldova 1** a inclus imagini video din PMAN filmate din unghiuri care să sugereze un număr foarte mare de participanți.

Jurnal TV a fost instituția media care a acordat cea mai mare atenție subiectului monitorizat: trei știri-reportaj cu o durată totală de 17 minute, constituind mai mult de o treime din tot buletinul informativ. În mare parte,

Jurnal TV a reflectat evenimentul cu un accent negativ la adresa PDM și a reprezentanților acestui partid. Printre abaterile deontologice în conținutul difuzat de **Jurnal TV** pot fi menționate:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „Oamenii adunați în PMAN s-au arătat mai puțin încântați de entuziasmul vorbitorilor și modești când se anunța scandarea sloganelor”;
- **Manipulare prin intermediul titlurilor.** Burtiera de pe ecran conține o afirmație care este mai degrabă opinia jurnalistului, din moment ce nu aparține vreunei surse: „Aduși să fie la număr”;
- **Tehnica sugestiei și selectarea părtinitoarea a opiniilor.** **Jurnal TV** a oferit un număr disproportionat de opinii ale unor participanți care și-au exprimat cu greu ideile sau ale celor care nu cunoșteau prea bine semnificația și motivul adunării.

În cazul **Unimedia.info** au fost monitorizate zece știri cu referință la Adunarea PDM, publicate în ajunul mitingului, dar și în ziua lui. De facto, au fost reflectate [evenimentele de pregătire dinaintea mitingului, adunarea propriu-zisă, incidentele care au apărut pe parcursul desfășurării acesteia \(limitarea accesului jurnaliștilor în anumite locații\)](#), dar și [un vox-pop cu participanții](#), preluat de la **Ziarul de Gardă**. Totodată, **Unimedia.info** a publicat mai multe galerii foto și a transmis în direct de la eveniment. În general, reflectarea a fost obiectivă și echidistantă.

Dintre cele opt știri publicate de portalul online **Noi.md**, doar trei au fost produs propriu, celelalte șase fiind preluate de la alte instituții media (**Publika.md**, **Info-Prim Neo** și **Deschide.md**). [Una dintre știri](#) conținea transmisiunea în direct a mitingului PDM. [Într-o altă știre](#), **Noi.md** a prezentat detalii în format text despre eveniment, iar [cea de-a treia](#) a conținut discursul lui Vlad Plahotniuc, liderul PDM. Fără să fi folosit tehnici de manipulare în prezentarea informației, s-a sesizat o ușoară favorizare a PDM și a lui Vlad Plahotniuc, în special, în știrile proprii.

Kp.md a publicat [o singură știre](#) scurtă la subiectul monitorizat, în care a menționat niște date generale despre eveniment și a ilustrat-o cu trei imagini, două dintre care îi reprezentau pe liderii PDM. **NTV Moldova**, **Accent TV** și **Sputnik.md** nu au reflectat subiectul în niciunul dintre buletinele lor de știri sau pe platformele online în perioada 19-23 octombrie, ceea ce poate fi calificat drept **omisiune**.

Subiectul 3. Constituirea Blocului electoral „Mișcarea ACUM”

Context: La 3 noiembrie 2018, formațiunile politice Partidul Platforma Demnitate și Adevăr (PPDA) și Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS) - constituite în „Mișcarea ACUM” - și-au prezentat angajamentele comune pentru alegerile parlamentare din 24 februarie 2019. Evenimentul s-a desfășurat la Chișinău, unde au participat invitați din Republica Moldova și de peste hotare, precum și membri și susținători ai celor două partide.

Concluzia generală: **NTV Moldova**, **Accent TV** și **Noi.md** au ignorat subiectul în totalitate, iar **Publika TV**, **Canal 2** și **Sputnik.md** l-au prezentat într-o lumină negativă, utilizând în multe rânduri etichete la adresa PAS și PPDA sau a liderilor acestora (Maia Sandu și Andrei Năstase) și concentrându-se exclusiv pe unele disensiuni existente între cele patru partide de opoziție (PAS, PPDA, PLDM, PL). **Jurnal TV** a prezentat acest eveniment în detalii, cu accent negativ pe Guvernare și PDM. **TV8**, **PRO TV Chișinău** și postul public **Moldova 1** au prezentat informația în mod neutru și echidistant.

Publika TV a tratat subiectul tendențios și l-a plasat într-o lumină negativă, insistând exclusiv pe disensiunile existente în rândul Opoziției și pe opunerea reprezentanților acesteia față de reforma salarială, însă fără a oferi citate directe sau declarații ale partidelor menționate în susținerea respectivei poziții. Astfel, subiectul a fost abordat nu atât din unghiul angajamentelor celor două partide și al potențialului bloc politic electoral (aceasta a fost știrea propriu-zisă), ci din perspectiva detaliilor negative și presupus „contradictorii” dintre partidele de dreapta implicate în proces. De facto, **Publika TV** a denaturat informația cu referire la acest subiect atât prin încălcarea unor norme deontologice, cât și prin utilizarea unor tehnici de manipulare a informației, cum ar fi:

- **Folosirea unor etichete** ce au avut menirea de a discredita o persoană sau o instituție: „**binomul** și-a prezentat oferta electorală”; „**Tudor Deliu** a declarat că formarea **binomului PAS-DA...**”; „**Situația contradictorie s-a creat și în relațiile binomului PAS și PPDA cu liberalii**”;
- **Tratarea selectivă a surselor.** În cazul declarațiilor lui Tudor Deliu din emisiunea de la TV N4, **nu a fost citată sursa directă**, fapt ce ar fi ajutat la crearea unei imagini mai corecte și mai complete asupra subiectului. Pentru o reflectare corectă, neutră și obiectivă, reporterii **Publika TV** ar fi trebuit fie să

citeze direct și declarațiile lui Tudor Deliu, fie să includă secțiunea video de la emisiune la care acesta a participat;

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „*Noi disensiuni între partidele de opoziție de pe segmentul de dreapta. Liberal-democrații se pare că au ignorat evenimentul organizat de Partidul „Acțiune și Solidaritate” și Platforma „DA”, în cadrul căruia binomul și-a prezentat oferta electorală*”;
- **Tehnica de manipulare a „dușmanului intern” la pachet cu cea a „Salvatorului național”.** PPDA și PAS sunt prezentate ca niște partide ce nu acceptă reforme și nu le pasă de soarta cetățenilor țării, în timp ce PDM este prezentat drept un partid salvator: „*În același timp, printre angajamentele prezentate de PAS și PPDA se numără creșterea salariului mediu, în condițiile în care ambele partide s-au opus majorării salariile pentru aproape 200 de mii de bugetari, anunțată de PDM, pe motiv ca nu ar exista acoperire bugetară*”.

Canal 2 a anticipat evenimentul printr-o știre difuzată [în buletinul din 2 noiembrie](#), în care a menționat că va fi constituit Blocul electoral ACUM, însă a pus accentul pe disensiunile dintre PAS, PPDA, PLDM, și PL („...*certurile care nu conțin*”). Unghiul de abordare a fost asemănător celui de la **Publika TV** în știrea din 3 noiembrie, reporterii **Canal 2** anunțând că a doua zi „*PPDA și PAS vor lansa blocul electoral comun al binomului Sandu-Năstase pentru scrutinul electoral din februarie*” (**etichetare**).

PRO TV Chișinău a reflectat subiectul în buletinul de știri din 3 noiembrie 2018, concentrându-se pe evenimentul în sine, fără a apela la judecăți de valoare sau la tehnici de manipulare. Singura abatere comisă a fost faptul că reporterii acestei televiziuni **nu au asigurat dreptul la replică** reprezentanților guvernării și ai PDM, vizați în declarațiile Maiei Sandu și ale lui Andrei Năstase. **TV8** a reflectat constituirea Blocului electoral ACUM în știrea despre întrunirea celor patru partide (PAS, PPDA, PLDM, PL) la sediul PL, care a avut loc la 5 noiembrie, difuzată [în buletinul informativ din aceeași zi](#) (**TV8** nu difuzează buletine de știri în zilele de sâmbătă și duminică: 3-4 noiembrie 2018). Totodată, pe platforma online a **TV8** a fost publicată [o știre](#) despre angajamentele electorale ale PAS-PPDA. **TV8** a reflectat ambele evenimente în mod neutru și echidistant. Televiziunea publică **Moldova 1** a difuzat o știre despre angajamentele PAS-PPDA de constituire a Blocului electoral ACUM la mijlocul buletinului „[Mesager](#)” din 3 noiembrie 2018. **Moldova 1** a prezentat informația neutru și echidistant, înserând declarații ale surselor relevante în știrea difuzată.

Jurnal TV a reflectat în detalii subiectul monitorizat. În buletinul din 5 noiembrie 2018 (pe 3 și 4 noiembrie, fiind zile de sâmbătă și duminică, acest post de televiziune nu a difuzat buletine de știri), **Jurnal TV** a difuzat două reportaje cu un timp total de emisie de puțin peste 13 minute, ceea ce a reprezentat aproximativ 40% din totalul ediției informative. Una dintre știri a relatat despre „[angajamentele Blocului ACUM](#)” și s-a bazat aproape exclusiv pe transmiterea, timp de 11 minute, a celor mai importante secvențe video cu declarații de la ceremonia de lansare a angajamentelor. A doua știre, de puțin peste două minute, a prezentat [opiniile cetățenilor care au fost prezenți a eveniment](#). Ambele reportaje au pus într-o lumină exclusiv pozitivă PAS și PPDA. **Jurnal TV** a admis în știrile sale elemente de:

- **Generalizare:** „*Cetățenii vor schimbarea*” (titlul uneia dintre știri); „...*Încercătoare în succes, structura este susținută în Occident*”;
- **Neasigurarea dreptului la replică celor vizați în știri.** **Jurnal TV** nu a oferit dreptul la replică celor care au fost acuzați - PDM/Guvernarea, Vlad Plahotniuc și Igor Dodon. Fraza inclusă pe final de știre de către jurnaliști și prin care se explică lipsa opiniei acestora - „*Declarațiile făcute în cadrul evenimentului nu au fost comentate, deocamdată, de autorități*” - nu poate fi nicidecum calificată drept asigurarea dreptului la replică.

Sputnik.md a publicat [o știre](#) la acest subiect, cu titlul informativ „*Maia Sandu și Andrei Năstase și-au unit forțele înainte de alegeri*”, însă titlul este urmat de un lead scurt ce constă dintr-o întrebare retorică: „*Vor reuși politicienii să consolideze electoratul - este o mare întrebare*”. Această frază este reluată și dezvoltată în textul știrii, iarăși fără a fi indicată vreo sursă care să susțină acele îndoieli și fără trimiteri la informații anterioare, ceea ce poate fi interpretat drept aplicarea **tehnicii sugestiei**: „*Încercări din partea liderilor de opoziție de a-și uni eforturile în „ajunul” alegerilor parlamentare au mai avut loc, dar de regulă ele au eșuat*”. De asemenea, **Sputnik.md** a folosit în mai multe rânduri **amestecul faptelor cu opiniile** și manipularea printr-un **context selectiv**: „*Succesul cooperării politice dintre Năstase și Sandu cu foști colegi de la PLDM este, de asemenea, neclar*”; „*Este greu de prezis dacă Năstase și Sandu vor reuși să consolideze electoratul. Campaniile electorale precedente au demonstrat că orice poate să se întâmple într-un „parteneriat politic*”.

Kp.md nu a reflectat evenimentul din 3 noiembrie 2018 despre angajamentele politice ale PAS-PPDA și constituirea Blocului electoral ACUM. Pe 5 noiembrie însă, **Kp.md** a publicat [o știre](#) preluată de pe **Allmoldova.com**, în care se dau detalii despre o presupusă instrucțiune circulantă în rândul participanților la eveniment, fără informații despre evenimentul propriu-zis (constituirea Blocului ACUM). Știrea abundă în acuzații și opinii, dar nu indică nicio sursă: „Nici Maia Sandu, nici Andrei Năstase nu au de gând să-și onoreze promisiunile făcute de pe scenă” (original: „Hu Майя Санду, ни Андрей Нэстасе не собираются выполнять обещания, сделанные со сцены”). Astfel, publicul este manipulat prin **trimiterea la surse imposibil de verificat**. În plus, **Kp.md nu a respectat echilibrul surselor și nu a oferit dreptul la replică** celor acuzați (Maia Sandu și Andrei Năstase).

Unimedia.info a publicat două știri. [În una din ele](#) jurnaliștii portalului au transmis în direct de la eveniment, inclusiv sintetizând în format text cele mai importante declarații ale participanților. [A doua știre](#) a relatat despre mesajele de susținere la adresa celor două partide (PAS și PPDA) transmise de câțiva politicieni europeni. Ambele știri au reflectat informația într-un mod neutru și în baza faptelor.

Posturile **NTV Moldova** și **Accent TV**, precum și portalul **Noi.md**, nu au reflectat subiectul în niciunul dintre buletinele de știri și, respectiv, în conținutul informativ publicat online în perioada 2-6 noiembrie, ceea ce poate fi calificat drept **omisiune**.

Subiectul 4. Raportul „Auštrevičius” și Rezoluția Parlamentului European (PE) cu privire la implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană

Context: La 13-14 noiembrie 2018, în Parlamentul European a fost prezentat [Raportul cu privire la implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană](#). Raportor și autor al documentului a fost europarlamentarul Petras Auštrevičius (ALDE). Pe lângă raport, a fost dezbătută și votată o Rezoluție, adoptată anterior în cadrul Comisiei pentru Afaceri Externe a Parlamentului European, în care UE a venit cu critici la adresa mai multor acțiuni ale guvernării din Republica Moldova. Rezoluția a fost adoptată cu votul a 396 de euro-deputați, împotriva pronunțându-se 76, iar 186 de deputați s-au abținut.

Concluzie generală: Publika TV și Moldova 1 au insistat pe aspectele pozitive (înfime în ambele documente), respectiv au încercat să estompeze mesajul de bază al Rezoluției, limitând astfel accesul la o informație exhaustivă și corectă pentru consumatorii media. Totodată, atât Publika TV și Moldova 1, cât și Jurnal TV au selectat părtinitor și disproporționat sursele știrilor. Pentru alt grup de instituții media subiectul a fost considerat unul irelevant: NTV Moldova, Accent TV și Canal 2 au omis să difuzeze știri despre acesta.

Publika TV a reflectat subiectul în mod tendențios, lipsit de echidistanță, cu omiterea celor mai importante informații din Rezoluție, iar documentul în cauză a fost prezentat într-o lumină negativă. De asemenea, **Publika TV** a menționat doar cele câteva aspecte pozitive ale documentului (**tehnica de manipulare a informației prioritare**), fără a examina și criticile aduse Republicii Moldova în anumite domenii (nivelul corupției, actul justiției, provocările din sectorul media și cel asociativ, schimbarea sistemului de vot, anularea alegerilor locale din Chișinău și altele), astfel prezentând selectiv informația. Pe final de reportaj, **Publika TV** a menționat că euro-deputații „...îndeamnă autoritățile moldovenești să continue eforturile de combatere a corupției, să ancheteze mai minuțios fraudă bancară, să implementeze legi privind libertatea mass-media și să asigure organizarea unor alegeri libere și corecte la scrutinul parlamentar din anul viitor”. În acest sens, **Publika TV** a recurs la **tehnica de manipulare prin estompere**, care presupune diminuarea sau prezentarea vagă a unor informații de interes public cu scopul ca ele să fie ascunse de atenția consumatorilor de media.

Pe lângă aceste abateri, **Publika TV** a mai făcut uz de:

- **Deplasarea accentelor.** „Un aspect negativ semnalat în raport este adoptarea votului mixt în Moldova, deși chiar autorul documentului, Petras Auštrevičius, a fost ales în Lituania în circumscripție uninominală”. Aceasta este o judecată de valoare, făcută de reporterii **Publika TV** cu ignorarea contextului de țară. În plus, deoarece judecata de valoare este formulată în privința unei persoane (Auštrevičius), era necesară asigurarea dreptului la opinie a deputatului european pe marginea subiectului, ceea ce nu s-a întâmplat;
- **Selectia subiectivă și tendențioasă a surselor.** **Publika TV** a inserat declarațiile euro-deputaților Andi Cristea și Norica Nicolai în reportaj, însă nu a adăugat și opiniile critice la adresa Republicii Moldova

- care au fost destul de multe în plenul discuțiilor - și, cel mai important, nu a inclus nicio declarație sau intervenție a autorului raportului (Petras Auštrevičius);
- **Trunchierea și selecția părtinitoarea a informației. Publika TV** a schimbat accentele din mesajul documentului adoptat: „Raportul aprobat astăzi în plenul Parlamentului European conține o rezoluție care subliniază importanța implementării Acordului de Asociere Moldova-UE, laudă schimbările pozitive din țara noastră și reafirmă decizia de a acorda asistență macrofinanciară, după alegerile parlamentare din luna februarie 2019” – afirmare difuzată fără a menționa, însă, și despre [condițiile](#) pe care trebuie să le îndeplinească neapărat Republica Moldova ca să beneficieze de asistența macrofinanciară și de suportul bugetar (și **doar** după alegerile parlamentare din februarie 2019).

PRO TV Chișinău a reflectat subiectul [în buletinul de știri din 14 noiembrie 2018](#), prezentând informația într-un mod neutru și echidistant. Au fost incluse opiniile euro-deputaților care punctează cele mai importante elemente ale raportului (în mare parte critice, dar nu numai), asigurând și dreptul la opinie pentru reprezentanții Partidului Democrat din Moldova (PDM), în persoana deputatului Sergiu Sîrbu, vicepreședinte PDM. **TV8** a reflectat subiectul într-un mod neutru și echidistant, cu opinii pro-Rezoluție, dar și cu opinii ale europarlamentarilor nemulțumiți de concluziile documentului. Reporterii **TV8** au oferit dreptul la replică și reprezentanților PDM, asigurând astfel echilibrul surselor și dreptul la opinie pentru toate părțile vizate.

Moldova 1 a reflectat subiectul raportului și al Rezoluției PE în [„Mesagerul” din 14 noiembrie 2018](#). Televiziunea publică a inclus subiectul în partea a doua a buletinului de știri, ceea ce poate fi calificat drept o modalitate de a diminua importanța acestei informații prin **tehnica estompării**. Chiar dacă **Moldova 1** a titrat în burtiera știrii „Moldova criticată de Parlamentul European”, televiziunea publică a ales să scoată în față aspectele pozitive, ferindu-se să le menționeze clar pe cele negative, care au prevalat atât în raport, cât și în Rezoluția adoptată. Totodată, **Moldova 1** a făcut uz de **selectarea părtinitoare a declarațiilor/surselor**. Spre exemplu, a inclus niște declarații pozitive ale lui Petras Auštrevičius și ale Comisarului Johannes Hahn, care însă nu au reflectat nici pe departe mesajul esențial al acestor demnitari; acestea au fost urmate de opinia euro-deputatului Andi Cristea, care a considerat că raportul este unul politic și a acuzat partidele de opoziție de la Chișinău. Dată fiind această acuzație, **Moldova 1** avea misiunea să asigure dreptul la replică reprezentanților partidelor de opoziție vizate, ceea ce televiziunea publică nu a făcut însă. Astfel, **Moldova 1** nu a reflectat subiectul Raportului și al Rezoluției PE în mod neutru și echidistant, ci a prezentat informația selectiv și tendențios, cu citate trunchiate, privându-i astfel pe consumatorii media de informații obiective.

Jurnal TV a reflectat subiectul în [buletinul informativ din 14 noiembrie](#), cu accent pe criticile aduse Republicii Moldova. Singura abatere admisă de **Jurnal TV** a fost oferirea unui **spațiu de emisie disproportionat** euro-deputaților pro-Rezoluție (șase surse) prin comparație cu cei care au dezaprobat adoptarea acestui document (o sursă), însă a fost citată și opinia purtătorului de cuvânt al PDM pe marginea acestor documente. În mare parte, **Jurnal TV** a reflectat neutru și echidistant informația.

În perioada 13-14 noiembrie, **Kp.md** a publicat trei articole despre raportul și Rezoluția PE. Două dintre acestea au fost știri, în care s-a scris despre: a) [detaliile generale ale documentelor și procedura de vot](#) și b) [opiniile unor oficiali europeni pe marginea acestui raport](#) (patru opinii, toate critice). Cel de-al **treilea articol** a făcut un sumar al celor mai importante concluzii ale Rezoluției, urmate de un interviu pe marginea acestora cu analistul politic Corneliu Ciurea. În două din cele trei articole, **Kp.md** a insistat foarte mult pe faptul că UE poate anula regimul liberalizat de vize cu Republica Moldova, prezentând această posibilitate ca pe o probabilitate ce se poate întâmpla în scurt timp. De facto, publicul a fost manipulat prin **generalizare**: „În ultimele zile, **întreaga Republică Moldova „vuieste”** despre o posibilă suspendare a regimului fără vize în UE și a Acordului de Asociere” (original: „В течение последних нескольких дней вся Молдова «гудит» о возможной отмене безвиза с ЕС и Соглашения об ассоциации”); „Deputații europeni solicită autorităților moldovene să ia măsuri. Amintim că, anterior, **era vorba chiar despre riscul anulării Acordului de Asociere și a regimului fără vize între Republica Moldova și UE**” (original: „Европарламентарии требуют от молдавских властей принять меры. Ранее, напомним, речь шла о риске отмены Соглашения об ассоциации и безвизового режима между Молдовой и ЕС”). Astfel, **Kp.md** a încercat să „legitimeze” drept fapt real, care se va întâmpla, o opinie a unor persoane (surse) (manipularea publicului prin **prezentarea unor opinii drept fapte**).

În perioada 13-14 noiembrie, **Unimedia.info** a publicat cinci știri despre evenimentul monitorizat. **Unimedia.info** a reflectat cu text și transmisiune în direct [dezbateră Raportului cu privire la implementarea Acordului de Asociere dintre RM și UE din 13 noiembrie](#); a publicat [fragmente din Raport](#); a scris despre

[rezultatele votului în Parlamentul European](#); [păreră expertului Iulian Groza despre concluziile raportului și ale Rezoluției](#); precum și despre [nominalizarea lui Vlad Plahotniuc în raport](#). Reflectarea **Unimedia.info** a fost neutră și echidistantă. **Sputnik.md** a publicat o știre intitulată „[Rezoluție dură a PE: Susținerea financiară pentru Moldova, disponibilă doar după alegeri](#)”. Informația a fost prezentată într-un mod neutru, fără încălcarea unor norme deontologice sau folosirea unor tehnici de manipulare. **Noi.md** a publicat patru știri cu referință la raportul și Rezoluția PE, toate preluate de la alte instituții media (**Radio Europa Liberă, Unimedia.info și Deschide.md**).

Posturile de televiziune **NTV Moldova, Accent TV și Canal 2** nu au reflectat subiectul în niciunul dintre buletinele de știri în perioada 13-15 noiembrie, ceea ce poate fi calificat drept **manipulare prin omisiune**.

Subiectul 5. Anunțul Partidului Liberal (PL) de a participa la alegerile parlamentare alături de Blocul electoral ACUM

Context: La 16 decembrie 2018 a avut loc o nouă ședință a Consiliului Republican al Partidului Liberal din Moldova (PL). În cadrul acesteia, PL a luat decizia de a participa la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019 alături de Blocul electoral ACUM. Potrivit liderului formațiunii, Dorin Chirtoacă, din cei 59 de membri prezenți, 31 au votat pentru, 16 împotriva, iar 12 s-au abținut.

Concluzie generală: [Decizia Partidului Liberal din Moldova \(PL\) de a participa la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019 alături de Blocul electoral ACUM](#) a scos în vileag, o dată în plus, preferințele politice ale unor instituții media, dar și faptul că astfel de evenimente sunt fie folosite, fie omise intenționat de către unele televiziuni, pentru a discredita sau estompa anumite subiecte cu caracter politic. Totodată, în cazul unor media, s-a demonstrat - încă o dată - lipsa pluralismului și modul tendențios de a reflecta anumite evenimente/informații. Unele instituții de presă au inventat noi etichetări, pe care le-au repetat în mod ostentativ în știri (**Canal 2, Publika TV**); alte redacții nu au oferit dreptul la replică celor vizați/acuzați direct de către sursele intervievate (**PRO TV Chișinău, Jurnal TV**); altele au folosit ironia și amestecul de fapte cu opinii (**Noi.md, Canal 2**), în timp ce un alt grup de instituții media (**NTV Moldova, Accent TV, Sputnik.md, TV8**) au ignorat evenimentul.

Canal 2 și **Publika TV** au reflectat subiectul în același mod, urmând exact același scenariu și prezentând aceleași imagini; chiar și textul a fost identic în proporție de 95% (doar în câteva cazuri au schimbat cu locul câteva formulări). Ambele instituții media au dat evenimentului în cauză o conotație negativă, prezentându-l într-o manieră tendențioasă și lipsită de echidistanță.

PRO TV Chișinău a reflectat subiectul [în buletinul de știri din 16 decembrie 2018](#), concentrându-se pe evenimentul propriu-zis, fără a încălca anumite norme deontologice și/sau a utiliza tehnici de manipulare. Singura abatere a **PRO TV Chișinău** ține de faptul că reporterii de aici **nu au solicitat/asigurat dreptul la replică unor persoane vizate/acuzate direct în știre** (Vladimir Plahotniuc, Igor Dodon) de către unele surse intervievate (Dorin Chirtoacă). **TV8** nu a reflectat într-o știre aparte acest subiect, în schimb, într-o relatare separată din [buletinul din 17 decembrie 2018](#), a menționat intenția PUN de a susține Blocul ACUM în alegerile parlamentare din februarie 2019. Astfel, faptul că intenția PL de a participa alături de Blocul ACUM nu a fost reflectată în știrile din 17, 18, 19 decembrie poate fi calificat drept **omisiune**.

Televiziunea publică **Moldova 1** a difuzat o știre despre participarea PL în alegerile parlamentare din februarie 2019 alături de Blocul electoral ACUM [în buletinul informativ „Mesager” din 16 decembrie 2018](#). **Moldova 1** a prezentat informația neutră și echidistantă, focusându-se pe evenimentul în sine și inserând declarații ale surselor relevante în știrea difuzată. **Moldova 1** nu a admis cazuri de încălcare a normelor deontologice sau folosirea unor tehnici de manipulare.

Jurnal TV a difuzat o știre: „*PL, PUN și PLR susțin ACUM în alegeri*” [în buletinul informativ din 17 decembrie 2018](#). Această televiziune a inclus, la pachet, deciziile și declarațiile celor trei partide privind participarea și/sau susținerea Blocului electoral ACUM în scrutinul parlamentar din februarie 2019. În mare parte, postul **Jurnal TV** a reflectat informația într-un mod neutru și echidistant, însă:

- **Nu a asigurat dreptul la replică/opinie unor surse.** PDM, PSRM, Vladimir Plahotniuc, Igor Dodon au fost vizați/acuzați direct de anumite surse din știre - PL, PUN, Anatol Șalaru -, însă reporterii **Jurnal TV** nu i-au solicitat pe cei dintâi pentru a le oferi dreptul la replică.

Kp.md nu a reflectat evenimentul propriu-zis în perioada 16-17 decembrie 2018. Totuși, pe 18 decembrie, la rubrica „Politică”, **Kp.md** [a publicat articolul](#) „*Ultima dezbinare în Partidul Liberal din Moldova: Ce îi va îngropa definitiv pe Ghimpu, Chirtoacă și compania*” (original: „*Последний раскол в Либеральной партии Молдовы: Что добьет Гимпу, Киртоакэ и компанию*”), în care amintește despre decizia PL de a participa la alegerile din februarie alături de Blocul electoral ACUM. Acest material este mai degrabă o opinie/editorial al unui jurnalist din redacție, decât un articol/știre, iar **Kp.md** nu a semnalat și/sau marcat clar acest lucru. Astfel, instituția media a manipulat consumatorii, prezentând drept fapt în sine o opinie care conține judecăți de valoare și păreri personale.

Unimedia.info a reflectat evenimentul în patru știri publicate pe 16 decembrie 2018. Informația a fost prezentată într-un mod neutru și echidistant, reporterii **Unimedia.info** neadmițând încălcarea unor norme deontologice și/sau utilizarea unor tehnici de manipulare. **Noi.md** a publicat două știri cu referință la subiect. Ambele au fost preluate de pe alte platforme media online cu specificarea sursei (**Unimedia.info** și **Stiri.md**). Totuși, [în una din ele](#) (cea de pe **Unimedia.info**), **Noi.md** a modificat titlul, folosind **ironia** și recurgând la **amestecul faptelor cu opiniile**: „*PL spune „hai”, iar PAS îi răspunde „mai stai”. Reacția formațiunii PAS la declarațiile PL*”. Posturile **NTV Moldova**, **Accent TV** și **Sputnik.md** nu au reflectat subiectul în niciunul dintre buletinele de știri, respectiv în conținutul informativ publicat online în perioada 14-18 decembrie 2018, ceea ce poate fi calificat drept **omisiune**.

CONCLUZII

În perioada de raportare, 1 octombrie - 31 decembrie 2018, toate cele 12 instituții media monitorizate au admis cel puțin o încălcare a normelor deontologice și/sau au folosit în reflectarea celor cinci evenimente selectate cel puțin o tehnică de manipulare. Chiar dacă, pe parcursul celor trei luni de monitorizare, s-a atestat o scădere a numărului încălcărilor în cauză, putem anticipa că acestea se vor amplifica începând cu luna ianuarie 2019, mai ales având în vedere alegerile parlamentare din 24 februarie 2019 și campania electorală care va preceda scrutinul. Principalele încălcări deontologice admise de cele 12 instituții media rămân a fi amestecul faptelor cu opiniile, neacordarea dreptului la replică, prezentarea selectivă a faptelor și declarațiilor, generalizările și etichetările.

Etichetările în adresa unor politicieni sau partide politice (Canal 2 și Publika TV) s-au amplificat în comparație cu perioada anterioară. De asemenea, principalele tehnici de manipulare folosite de jurnaliști au rămas aceleași: „tehnica dușmanului intern/sau extern”, urmată la pachet de „cea a salvatorului național și/sau Mesia”.

Totodată, în perioada de raportare s-a evidențiat și mai mult predilecția și/sau simpatia unor instituții media față de anumite partide politice și/sau politicieni în parte. Unele dintre aceste instituții, prin refuzul de a reflecta unele subiecte de interes public (omisiunea), nu au făcut decât să-și demonstreze partizanatul sau simpatia față de anumite partide sau politicieni. Estomparea a devenit o tehnică de manipulare din ce în ce mai interesantă pentru unele instituții media (**Publika TV** și **Moldova 1**). Omisiunea, de asemenea, a fost în topul tehnicilor de manipulare folosite de unele media. Spre exemplu, **NTV Moldova** și **Accent TV** nu au reflectat în niciun fel trei din cele cinci subiecte monitorizate. Concluzia trasă în acest sens este că ambele instituții media menționate au ignorat subiectele cu pricina pe motiv că ele au fost despre sau au vizat alte partide politice sau politicieni, decât PSRM și membrii respectivei formațiuni.

Și manipularea prin intermediul imaginilor video și/sau al coloanei audio a devenit tot mai populară în rândul unor instituții media (**Publika TV**, **Canal 2**). La fel, câteva instituții de presă nu au renunțat, nici în această perioadă de monitorizare, de generalizări (**Canal 2**, **TV8**, **Jurnal TV** și **Kp.md**), iar altele au trunchiat și/sau au prezentat selectiv faptele, opiniile și declarațiile (**Publika TV**, **Moldova 1**, **Canal 2**, **Jurnal TV** și **Kp.md**). Politizarea excesivă a subiectelor și prezentarea acestora din perspectiva preferințelor politice a continuat. Astfel, posturile de televiziune **Publika TV** și **Canal 2** au difuzat în mare parte același conținut de știri, favorizând PDM și pe reprezentanții acestui partid, și prezentând într-o lumină exclusiv negativă PPDA, PAS și PLDM.

Jurnal TV a politizat pe alocuri subiectele, favorizând deschis câteva partide (PPDA și PAS) și anumiți politicieni (Andrei Năstase și Maia Sandu), și defavorizând alte partide (PDM și PSRM). Televiziunea publică **Moldova 1** a admis mai multe încălcări deontologice comparativ cu perioadele anterioare de raportare, printre acestea: selectarea părtinitoarea a unor fapte și informații, manipularea consumatorilor media prin intermediul imaginilor video etc. La fel, **Kp.md** - care a folosit generalizări, sugestii, trunchieri ale faptelor și declarațiilor - nu a acordat dreptul la replică și a făcut trimitere la surse imposibil de verificat. **Sputnik.md** a oscilat între ignorarea/omisiunea unor subiecte, amestecul faptelor și opiniilor, trimiterea la surse imposibil de verificat, dezechilibrul surselor și transferul de imagine negativă.

TV8, PRO TV Chișinău și Unimedia.info au reflectat în mare parte corect, neutru și echidistant majoritatea subiectelor monitorizate, cu unele mici abateri: omisiune (TV8); ironie și amestec dintre fapte și opinii (PRO TV Chișinău); lipsa dreptului la replică (Unimedia.info). **Noi.md**, ca și în perioadele anterioare, a continuat să preia știrile de la alte instituții media și să le plaseze pe platforma sa online.

RECOMANDĂRI

În perioada imediat următoare, dat fiind faptul că va începe campania electorală pentru alegerile parlamentare din 24 februarie 2019, anticipăm că numărul cazurilor de încălcare a normelor deontologice și utilizarea tehnicilor de manipulare se va întări. De asemenea, este foarte probabil că unele instituții media vor folosi masiv platformele lor atât pentru diseminarea informației neconformă normelor deontologice, cât și pentru a manipula consumatorul media. Astfel, recomandăm:

- Consiliul Audiovizualului (CA), în baza art. 75 (*Atribuțiile Consiliului Audiovizualului*) și 86 (*Cooperarea cu societatea civilă*) din Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova, să se autosesizeze și să inițieze monitorizarea posturilor TV despre al căror conținut primește semnale că difuzează informații manipulative, pentru a constata derogările de la legislație și a aplica sancțiuni.
- Editorii posturilor TV sunt îndemnați să supravegheze conținutul editorial pentru ca acesta să corespundă misiunii presei de a informa publicul și a relata corect realitatea, și nu dorinței cercurilor politice de a-și promova interesele și a-și distruge adversarii.
- Reporterii sunt îndemnați să relateze de pe teren toate faptele relevante, echidistant și cu verificarea informațiilor, nu selectiv și unilateral.
- Consumatorilor de presă li se recomandă să se informeze din mai multe surse media, pentru a evita riscul de a primi o informație eronată și manipulative.